

ПРОБЛЕМИ ТА СУДЖЕННЯ

УДК 347.1

DOI <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i2.2319>**О. Сафончик,**доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»**О. Паламарчук,**здобувач факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»**ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
МАЙНОВИХ ПРАВ СПОРТСМЕНІВ
В СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ**

Вступ. Спорт, як загальнонаціональне явище для України набуває особливого значення, особливо в умовах кризових явищ, з точки зору єднання країни, стає вкрай важливим, зміцнення національного престижу шляхом покращення виступу спортсменів на міжнародній арені. Являючи собою такий об'єднуючий фактор, що має надзвичайний соціально-позитивний потенціал, спорт є важливим інститутом у контексті подолання політичного та соціокультурного дистанціювання, виступає основою для процесів європейської інтеграції, формує соціальну політику та покращує розвиток інфраструктури.

Що більшої актуальності набувають наукові пошуки у контексті створення єдиного всесвітнього цивільного права та проведення адаптації національного законодавства до законодавства Європейського Союзу, адже дослідження спортивних відносин, які за своєю правовою природою мають міжнародний характер.

Природа правових відносин і цивільних зокрема, зумовлюється головним об'єктивуючи фактором їх існування – конкретними мате-

ріальними та нематеріальними благами, з приводу яких правовідносини і виникають.

Що стосується відносини в галузі спорту, то як і будь-які інші суспільні відносини вони потребують правового забезпечення, а їх масовість, тобто присутність у житті окремої людини, нації, всього народу спричинюють необхідність всебічного підходу до формування нормативної бази, що власне, пояснює комплексність галузі права, яка б стала регулятором даних відносин.

Правові відносини у сфері спорту є видом правових відносин, що врегульовуються нормами права, які гарантуються та забезпечуються державою та виникають між двома і більше суб'єктами спортивних правовідносин для задоволення своїх спортивних інтересів, між якими встановлюється правовий зв'язок у формі суб'єктивних прав та юридичних обов'язків.

Сфера наукових досліджень. Теоретичною основою для дослідження цієї проблематики стали загально-теоретичні та прикладні наукові праці вітчизняних та закордонних вчених: Алексеева С. В., Алексеева С. С.,

Агаркова М. М., Братуся С. М., Грибанова В. П., Покровського Й. О., Вірянського В. В., Красавчикова О. О., Халфіної Р. Й., Канзафарової І. С., Борисової В. І., Спасибо-Фатеевої І. В., Жорнокуя Ю. М., Дзери О.В., Гринько С. Д., Ківалової Т. С., Іоффе О. С., Матвеева Г. К., Ткалич М. О., Харитонова Є. О. та ін.

Виклад основного матеріалу. Майнові права зазначені в чинному ЦК України як об'єкт цивільних прав (ст. 177), а їх визначення дається у ст. 3 Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні», згідно якої останніми визнаються будь-які права, пов'язані з майном, відмінні від права власності, у тому числі права, які є складовими частинами права власності, а також інші специфічні права та права вимоги.

З позиції Державної фіскальної служби, «майнове право як об'єкт права є обмеженим речовим правом, за яким власник цього права наділений окремими правами власника майна, та яке засвідчує правомочність його власника отримати право власності на нерухоме майно чи інше речове право на відповідне майно в майбутньому» [1].

Під речовими правомочностями зазвичай розуміють можливості особи користуватися, володіти і розпоряджатися речами. Зобов'язальні правомочності передбачають можливість отримання майна з володіння іншої особи на законних підставах (наприклад, право вимоги кредиторів, правомочність отримання аліментів). Під правомочностями, пов'язаними з результатами творчої інтелектуальної діяльності, зазвичай розуміються правомочності щодо розпорядження та користування предметами, що не відносяться до групи матеріальних (наприклад, аудіовізуальний, літературний твір, наукове відкриття) [2].

Якщо розглядати позицій теорії цивільного права, то всі суб'єктивні цивільні права традиційно поділя-

ються на майнові (тобто такі, що мають економічний зміст) та особисті немайнові (які за собою не несуть будь-якого матеріального змісту) [3]. Така класифікація, відповідно до економічного критерію, на наш погляд, достатньо обґрунтована та практично значуща, адже саме відповідно до економічної природи суб'єктивного цивільного права, його можливої економічної цінності визначаються матеріальний стан власника такого права, тяжкість правопорушення, характер і розмір збитків від порушеного права, ціна позову, сума судового збору тощо.

Визначення майнових прав знаходимо і в юридичній літературі. Так, на думку Є. Ш. Гареева, майнові права – це «суб'єктивні права учасників правовідносин, які пов'язані з володінням, користуванням і розпорядженням майном, а також з тими матеріальними вимогами, які виникають з приводу розподілу цього майна й обміну» [4, с. 265].

І. В. Спасибо-Фатеева приходить до висновку, що «визначення природи майнових прав піддається постійній дискусії, існують підходи такого визначення як суб'єктивного права та як об'єкта права». На думку дослідниці, майнові права можуть виступати елементом змісту правовідносин або його об'єкт, а особливу складність складає той факт що щодо майнових прав (наприклад, так званого права оренди) укладаються правовочини, таким чином «спостерігається підміна понять, за якими стоїть їх сутнісна належність до різних елементів правовідносин» [5; 6, с.13].

Щодо суб'єкта спортивної діяльності, то ним є «фізична або юридична особа, їх регіональне, загальнодержавне об'єднання, що професійно займаються спортом як основним видом реалізації власної правосуб'єктності, беруть участь чи організують спортивні змагання, підготовку спортсменів на професійній систематичній основі з метою вдосконалення

спортивних досягнень, надання фізкультурно-оздоровчих послуг населенню» [7].

Суб'єктами спорту, згідно ст. 1 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» є фізичні або юридичні особи, які здійснюють свою діяльність з метою розвитку фізичної культури і спорту, а саме: фізичні особи, які займаються фізичною культурою і спортом, у тому числі спортсмени; фахівці сфери фізичної культури і спорту; заклади фізичної культури і спорту; відповідні органи влади [8].

Фізичною особою у спортивній діяльності – є безпосередньо спортсмен, який спеціалізується у певному виді чи видах спорту та бере участь у спортивних змаганнях.

Ґрунтовний поділ суб'єктів спортивних правовідносин пропонує І. Куроченко. Він зазначає, що суб'єкти спортивних правовідносин є особи (колектив осіб), які беруть участь у фізкультурно-оздоровчій та спортивній діяльності, є носіями передбачених спортивним законодавством прав та обов'язків. У спортивних правовідносинах беруть участь як фізичні, так і юридичні особи. [9, с. 30–31]

Окрім спортсменів, до категорії суб'єктів – із числа фізичних осіб спортивної діяльності відносяться тренери, спортивні менеджери, науково-педагогічні кадри спортивних навчальних закладів, співробітники спортивних засобів масової інформації, медичні працівники, інший обслуговуючий персонал.

Статтею 38 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» регулюється спортивна діяльність у професійному спорті спортсменів-професіоналів, тренерів та інших фахівців. Вона полягає у підготовці та участі у спортивних змаганнях серед спортсменів-професіоналів і є основним джерелом їх доходів, провадиться відповідно до цього Закону, Кодексу законів про працю України та інших нормативно-правових актів, а також

статутних та регламентних документів відповідних суб'єктів сфери фізичної культури і спорту та міжнародних спортивних організацій. Однак, не зрозуміло яким чином співвідносяться норми трудового законодавства та цивільного, якщо у визначенні професійного спорту мова йде про те, що це є комерційний напрям спорту, тобто він по суті привілейований до підприємницької діяльності, що очевидно, підтверджується і застосуванням категорії «прибуток» у його визначенні. Втім, законодавство прямої вказівки на таке розмежування не містить [10].

Слід відмітити, що спортсмен набуває статусу спортсмена-професіонала з моменту укладення контракту з відповідними суб'єктами сфери фізичної культури і спорту про участь у змаганнях серед спортсменів-професіоналів.

А отже, спортсмен-професіонал – це фізична особа, для якого заняття спортом є основним видом діяльності і який за підготовку до спортивних змагань та участь у них одержує, відповідно до контракту, заробітну плату та іншу грошову винагороду і зареєстрований національною асоціацією (федерацією) з відповідного виду спорту як спортсмен-професіонал [9, с. 44–45].

Сучасні спортивні заходи уособлюють правовідносини, пов'язані з продажем прав на трансляцію спортивних змагань; рекламою; виготовленням та продажем спортивної атрибутики; передачею прав спортивної інтелектуальної власності; продажем акцій професійних спортивних клубів, ліг; трансферами професійних спортсменів; передачею в оренду спортивних будівель та споруд, обладнання; проведенням лотерей тощо. Кожен вид таких правовідносин є невід'ємною частиною професійного спорту та безпосередньо пов'язаний з обігом фінансових ресурсів, що у свою чергу перетворює правовідносини у сфері спортивної діяльності на майнові від-

носини, важливу роль у регулюванні яких відіграють заходи цивільно-правової відповідальності.

Спорт, як величезна індустрія так чи інакше пов'язана із законами, за якими здійснюється бізнесу і так чи інакше виступає галуззю економіки. Правочинів з продажу майнових прав, що пов'язані із здійсненням спортивних заходів, значно підвищує їх вартість, що має тенденцію до зростання. Ось чому професійний спорт – це, у першу чергу, підприємницька діяльність, що об'єднує юридичних та фізичних осіб з метою проведення спортивних заходів, за участь та підготовку до яких у якості свого основного заняття спортсмени отримують винагороду та заробітну плату.

Стисла характеристика фінансової та операційної сторони функціонування міжнародних спортивних відносин показує, що забезпечення регулярності проведення спортивних заходів, покриття витрат на їх управління, розвиток відповідних видів спорту здійснюється завдяки цілісності фінансових потоків до бюджетів міжнародних спортивних організацій. У свою чергу, більшість фінансових ресурсів, за рахунок яких існують спортивні організації та функціонує спорт, – це, як вже було зазначено вище, надходження від продажу телевізійних, маркетингових, ліцензійних та інших майнових прав, пов'язаних з організацією та проведенням спортивних заходів. У даному дослідженні усю сукупність зазначених комерційних прав ми пропонуємо умовно визначати як майнові права, пов'язані з організацією та проведенням (зі здійсненням) спортивних заходів.

Отже, матеріальне забезпечення спорту напряму залежить від якості забезпечення захисту таких прав. Відповідно, особливого значення у цій сфері набувають заходи цивільно-правової відповідальності, за допомогою яких представляється можливим поновлення майнових прав суб'єктів міжнародних спортивних відносин

у разі їх порушення та матеріальна компенсація негативних наслідків, спричинених недотриманням правил сучасної організації спортивного руху.

На відміну від особистих немайнових прав людини, які «забезпечують її природне існування і соціальне буття, є невідчужуваними та виникають з приводу особистих нематеріальних благ» [11, с. 250], майнові права у доктрині приватного права будь-якої країни, напроти, наповнені матеріальним, економічним змістом. Вторгнення у сферу майнових прав призводить до негативних наслідків, перш за все, економічного характеру для їх носія.

Майнові права учасників будь-яких правовідносин завжди пов'язані з володінням, користуванням і розпорядженням майном, певною сукупністю матеріальних цінностей, які знаходяться у власності особи.

ЦК України не надає визначення майнового права. У Законі України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» майновими правами, які можуть оцінюватись, визнаються будь-які права, пов'язані з майном; права, які є складовими частинами права власності; права, відмінні від права власності; а також інші специфічні права та права вимоги. Відповідно до змісту закону, права володіння, розпорядження, користування, права на провадження діяльності, використання природних ресурсів – усі ці права є майновими правами [12, ст. 3].

У сучасній теорії приватного права склались неоднозначні та різноманітні підходи до визначення та розуміння майнових прав та їх сутності [13]. Для нашого дослідження важливим є те, що майнове право проявляється у виключному праві на використання у будь-якій формі і будь-яким способом; праві на дозвіл або заборону використання іншими особами; можливості здавання в комерційний прокат; у праві вимагати виплати

винагороди за будь-яке використання іншими особами. У цілому, майнові права можна визначити як права, які можна використовувати у правочинах, передавати або іншим чином відчужувати на розсуд правоволодільця або в силу договору. У договорах, на підставі яких майнові права можуть передаватися (відчужуватися) іншим особам, зазвичай визначаються спосіб їх використання, розмір і порядок виплат за їх експлуатацію, строк дії договору і використання, територія, на яку розповсюджуються передані права тощо.

Критерії виключності майнового права вдало визначаються у ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права», відповідно до якої виключне право – це майнове право особи на його використання лише нею і на видачу лише цією особою дозволу чи заборони його використання іншим особам у межах встановленого строку.

Вагоме місце серед усіх майнових прав займають права інтелектуальної власності, під якими у міжнародних угодах та законодавстві більшості держав розуміють виключні немайнові та майнові права фізичних або юридичних осіб на результати інтелектуальної творчої діяльності та прирівняні до них засоби індивідуалізації юридичної особи, індивідуалізації продукції, робіт чи послуг. Інтелектуальна власність охоплює права, які належать до літературних, художніх та наукових творів; виступів виконавців, фонограм і програм ефірного мовлення; винаходів у всіх галузях людської діяльності; наукових відкриттів; промислових зразків; торговельних марок, знаків обслуговування, фірмових найменувань і позначень; захисту проти недобросовісної конкуренції [14]; комп'ютерні програми та бази даних; географічні зазначення; топографії (компонування) інтегральних схем; захист нерозкритої інформації [15], а також всіх інших прав, що належать до інтелектуальної діяль-

ності у промисловості, науковій, літературній або художній галузях [16, с. 380].

Однак слід відмітити, що права інтелектуальної власності можуть бути як майновими, так і немайновими (наприклад, право на визнання творцем об'єкта інтелектуальної власності, право перешкоджати посяганням, яке може нанести шкоду честі та репутації володільцю відповідного об'єкту інтелектуальної власності).

Підсумовуючи, слід зазначити, що поняття майнових прав є класичним поняттям теорії приватного права та характеризує права, що виникають з приводу матеріальних благ у цивільному обороті, вони наповнені економічним змістом та пов'язані з певною сукупністю (не-)матеріальних цінностей, які знаходяться у власності особи. Важливою ознакою майнових прав є також можливість їх використання у правочинах чи експлуатація іншим чином.

Поняття майнових прав є більш широким, загальним поняттям по відношенню до поняття майнових прав, пов'язаних зі здійсненням спортивних заходів. Останній термін є умовним, а не точним науковим формулюванням, юридичною фікцією, вжитою для того, щоб умовно охопити комерційні права суб'єктів міжнародних спортивних відносин, що виникають у зв'язку з організацією та проведенням спортивних змагань.

Висновки. Розглянувши поняття правових відносин та їх склад, зазначимо, що правовідносини у сфері спорту – це гарантовані державою, врегульовані нормативно-правовими актами суспільні відносини, між двома чи більше суб'єктами на взаємних правах та обов'язках, які гарантуються та забезпечуються державою. До фізичних осіб спортивних правовідносин відносяться професійні-спортсмени, спортсмени-аматори, тренери, спортивні менеджери та агенти, медичний персонал тощо.

Специфіка прав та обов'язків суб'єктів спортивних правовідносин складна та не до кінця законодавчо врегульована, наявність правозастосовних колізій призводить, до того, що значний масив правових відносин у сфері спорту в Україні залишаються поза межами дії норм прав.

Варто наголосити, що сьогодені регулювання правовідносин у сфері спорту недостатньо досліджене, оскільки спортивні правовідносини в Україні характеризуються рядом специфічних ознак та особливостей, а особливо щодо діяльності їх об'єктів та суб'єктів. Особливість такої діяльності безпосередньо залежить від специфічних ознак. У науковців відсутня єдина думка щодо галузевої належності норм, включених до законодавства про фізичну культуру і спорт. Попри те, більшість науковців дійшли до спільного знаменника, характеризуючи спортивне право як комплексний правовий інститут, що увібрав у собі норми конституційного, адміністративного, трудового, цивільного, міжнародного й інших галузей права і надалі продовжує своє формування.

Відповідно до теоретичних засад цивільного права, то всі суб'єктивні цивільні права поділяються на майнові та особисті немайнові. Майнові права наповнені матеріальним, економічним змістом. Носіями даних прав, за теорією є учасники цивільних відносин, фізичні, або юридичні особи. Спортсмени як фізичні особи виступають носіями майнові права. Однак прямого визначення майновим правам у ЦК України не надається. Тому видається доцільним комплексне визначення майнових прав саме спортсменів як учасників будь-яких правовідносин.

Дана стаття присвячена питанням цивільно-правового регулювання майнових прав спортсменів в сфері фізичної культури та спорту. В статті зазначено, що визначення природи майнових

прав піддається постійній дискусії, як науковому колі, так і на законодавчому рівні. Щодо суб'єкта спортивної діяльності, то ним визнається «фізична або юридична особа». Фізичною особою у спортивній діяльності – є безпосередньо спортсмен.

В статті відзначено, що спорт величезна індустрія, яка так чи інакше пов'язана із законами, за якими здійснюється бізнесу, а тому саме майно та майнові права відіграють визначальну роль у формуванні подальшого вдосконалення механізму їх захисту.

Відносно правочинів з продажу майнових прав, що пов'язані із здійсненням спортивних заходів, значно підвищує їх вартість, що має тенденцію до зростання. Матеріальне забезпечення спортивної сфери напряму залежить від якості забезпечення захисту таких прав. Майнові права у доктрині приватного права будь-якої країни, напроги, наповнені матеріальним, економічним змістом. Майнові права учасників будь-яких правовідносин завжди пов'язані з володінням, користуванням і розпорядженням майном, певною сукупністю матеріальних цінностей, які знаходяться у власності особи.

В статті акцентовано увагу на тому, що серед усіх майнових прав не останню роль відіграють права інтелектуальної власності.

Поняття майнових прав є класичним поняттям теорії приватного права та характеризує права, що виникають з приводу матеріальних благ у цивільному обороті, вони наповнені економічним змістом та пов'язані з певною сукупністю матеріальних цінностей, які знаходяться у власності особи. Майнові права наповнені матеріальним, економічним змістом. Спортсмени як фізичні особи виступають носіями майнові права. Однак прямого

визначення майновим правам у ЦК України не надається. Тому видається доцільним комплексне визначення майнових прав саме спортсменів як учасників будь-яких правовідносин.

Ключові слова: спорт, фізична культура, спортивне право, спортивні правовідносини, майнові права, спортсмени, майнові правовідносини спортсменів.

Safonchuk O., Palamarchuk O. Civil-law regulation of property rights of athletes in the field of physical culture and sports

This article is devoted to the issues of civil-law regulation of property rights of athletes in the field of physical culture and sports. The article states that determining the nature of property rights is subject to constant discussion, both in academia and at the legislative level. As for the subject of sports activity, it is recognized as «a natural or legal person». An individual in sports is directly an athlete.

The article notes that sport is a huge industry, which in one way or another is associated with the laws under which business is conducted, and therefore property and property rights play a decisive role in shaping the further improvement of the mechanism of their protection.

With regard to transactions for the sale of property rights related to sports activities, their value increases significantly, which tends to increase. The material support of the sports sphere directly depends on the quality of protection of such rights. Property rights in the doctrine of private law of any country, on the contrary, are filled with material, economic content. The property rights of the parties to any legal relationship are always associated with the possession, use and disposal of property, a certain set of tangible assets owned by a person.

The article emphasizes that intellectual property rights play not the least role among all property rights.

The concept of property rights is a classic concept of the theory of private law and characterizes the rights arising from material goods in civil circulation, they are filled with economic content and are associated with a certain set of material values owned by a person. Property rights are filled with material, economic content. Athletes as individuals are holders of property rights. However, the Civil Code of Ukraine does not provide a direct definition of property rights. Therefore, it seems appropriate to comprehensively define the property rights of athletes as participants in any legal relationship.

Key words: sports, physical culture, sports law, sports legal relations, property rights, athletes, property legal relations of athletes.

Література

1. Майнові права на об'єкти незавершеного будівництва є обмеженим речовим правом. Щоденний бухгалтерський огляд. URL: <https://uteka.ua/ua/publication/news-14-ezhednevnyj-buhgalterskij-obzor-39-imushhestvennye-prava-na-obekty-nezavershennogo-stroitelstva-yavlyayutsyaogranichennym-veshnyum-pravom>

2. Майнові права як об'єкти цивільних прав: поняття, юридичне визначення, види майнових прав, законодавча база та поради юристів. Держава і право. 2019. URL: <https://uk.infoaboutlawyers.com/953718-property-rights-as-objects-of-civil-rights-the-concept-legal-definition-types-of-property-rights-legislative-framework-and-legal-advice>

3. Цивільне право в Україні: Курс лекцій: У 6-ти томах. Т. 1. / Р. Б. Шишка (керівник авт. кол.), О. Л. Зайцев, Є. О. Мічурін та ін.; За ред. Р. Б. Шишки та В. А. Кройтора. Харків : Національний університет внутрішніх справ. 2004. 417 с.

4. Цивільне і сімейне право України: навч.-практ. посіб. / Харитонов Є., Калітенко О., Зубар В. [та ін.]; за ред

Є. Харитонова, А. Дрішлюка. Харків, 2013. 640 с.

5. Спасибо-Фатєєва І. В. Відчуження права оренди. Вісник Академії правових наук України : зб. наук. пр. 2010. № 4(63). С. 118–127.

6. Спасибо-Фатєєва І. В. Види об'єктів цивільних прав. Часопис цивілістики. 2015. Вип. 18. С. 13–18.

7. Заїченко Л. Систематизація суспільних відносин у сфері фізкультури та спорту. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». 2012. № 4 (11).

8. Про фізичну культуру і спорт: Закон України. Відомості Верховної Ради. 1994. № 14. Ст. 8.

9. Куроченко І. Правові, організаційні та методичні засади фізичної культури і спорту в Україні: навчальний практикум. Ірпінь : Видавництво Національного університету ДПС України, 2016. 596 с.

10. Козіна М. Стан правового регулювання діяльності спортсменів як суб'єктів трудового права в Україні. Форум права. 2013. № 3. С. 307–311.

11. Цивільне право України. Загальна частина : підручник : у 2 т. / за ред.: В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатєєва, В. Л. Яроцький. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2014. Т. 1. 656 с.

12. CAS 2009/A/1880, 1881 FC Sion/Essam El-Hadary v. FIFA and Al-Ahly Sporting Club CAS 2009/A/1856, 1857 Fenerbahçe v. Appiah/Appiah v Fenerbahçe. CAS and Football: Landmark Cases / ed. A. Wild. Hague, Netherlands : T. M. C. Asser Press, 2012. P. 99–106.

13. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. / за ред. О. В. Дзери. 3-тє вид., переробл. і допов. Київ : Юрінком Інтер, 2009. Т. 1.

14. Державна цільова програма підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу : затв. постановою Каб. Міністрів України від 14.04.2010 р. № 357. Закондавство України: нормат.-прав. База Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/357-2010-%D0%BF>

15. Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності: (підписаная в Стокгольме 14 люля 1967 г. и зим. 2 окт. 1979 г.) // Закондавство України: нормат.-прав. База Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_169

16. Міжнародне приватне право: підручник / за ред. А. С. Довгерт, В. І. Кисіль. 2-ге вид. Київ : Алерта, 2014. 656 с.

